

Nasjonal reiselivsmonitor - forprosjekt

TØI rapport 1920/2022 • Forfattere: Petter Dybedal, Anniken Enger, Frants Gundersen, Amund Kordt, Rolf Røtnes • Oslo 2022 • 79 sider

Gjennomgang av brukerbehov og tilgjengelig statistikk viser at en monitor over ulike sider ved reiselivssektoren både kan bli omfattende og dekke manges behov for statistikk. Samtidig gjør moderne verktøy og automatiserte prosesser for datainnhenting og -behandling terskelen relativt lav for etablering og drift av en slik monitor. En bør la etterspørsel og ressursbruk styre hvor mye en vil inkludere av bearbeiding og tilrettelegging hvis en ønsker å utvide utover en basisversjon av tilgjengelig statistikk.

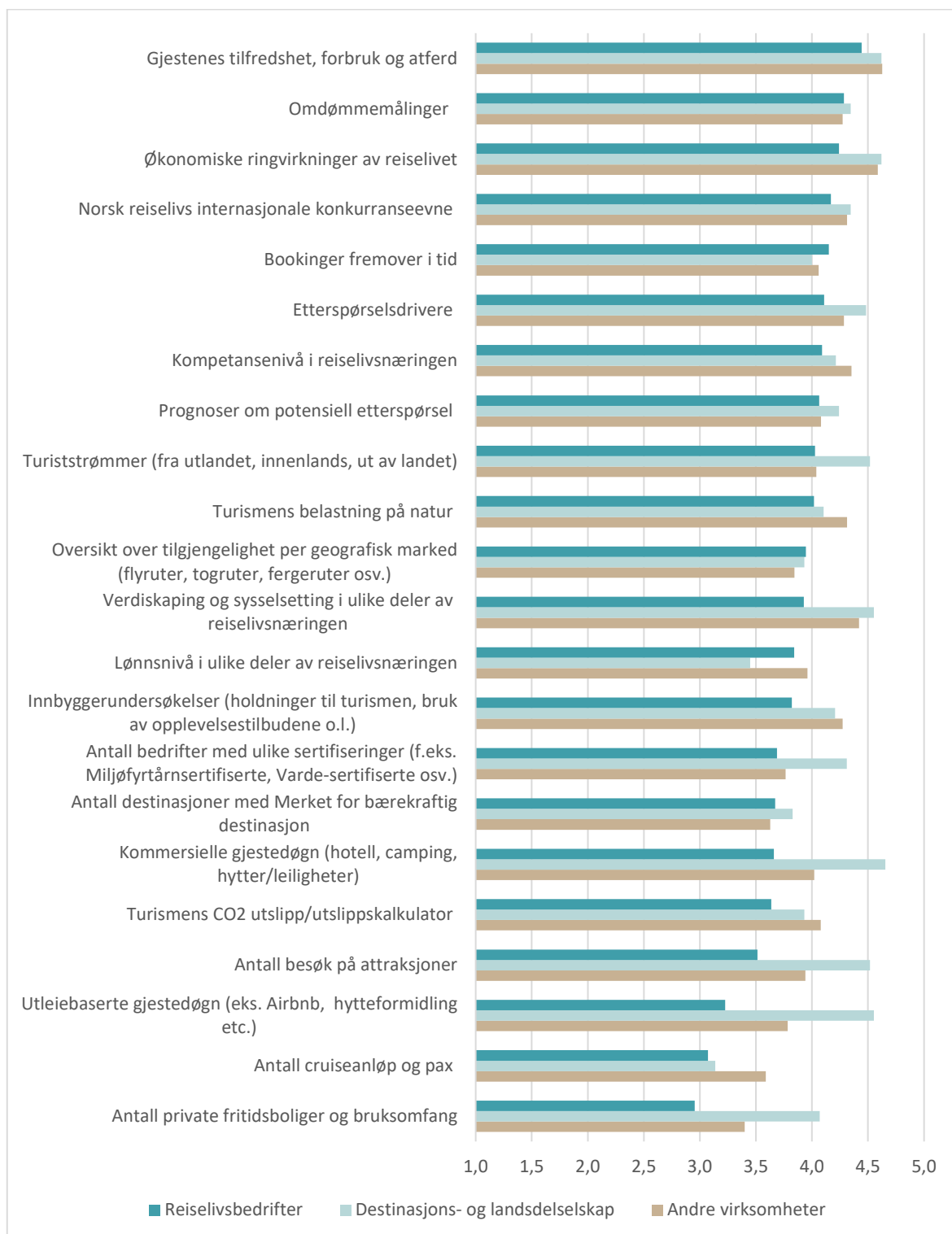
Bakgrunn

Dette forprosjektet skal vurdere grunnlaget for etablering av en monitor for reiselivet i Norge, slik det spesifiseres i «Nasjonal reiselivsstrategi 2030». Monitoren skal bidra til å realisere målene i reiselivstrategien (IN 2021) ved blant annet å overvåke utviklingen i norsk reiseliv langs flere dimensjoner og på flere nivåer. Den innsikten monitoren skal gi handler om fem hovedområder, og arbeidet er operasjonalisert ut fra disse hovedområdene:

1. Turismens omfang: Kvantifisering og regionalisering av innkommende og innenlandske trafikkstrømmer, overnattinger, attraksjonsbesøk, etc. og observert markedsutvikling.
2. Økonomien i reiselivet: Reiselivsrelatert forbruk, verdiskaping og lønnsomhet, direkte og indirekte ringvirkninger, sysselsetting, effekter av fritidsboligsektoren på lokal økonomi.
3. Drivkrefter og trender som former etterspørsel og tilbud av reiselivstjenester; inntekter, kostnader, reisetrender, reiserestriksjoner o.a.
4. Kunnskap om opplevelser og gjestetilfredshet, omdømme, etc.
5. Klima og miljøfaktorer: Klima- og miljøavtrykk og reiselivets bidrag til det grønne skiftet, samt sosial/kulturell bærekraft, innbyggertilfredshet.

Gjennomgangen av brukerbehov viser at disse fem områdene i stor grad dekker det brukerne ser for seg av statistikkbehov. Samtidig er det i liten grad ett eller noen få av områdene som skiller seg ut ved at de(t) dominerer behovet i forhold til statistikk.

Tematisk sprer statistikkbehovet seg ganske jevnt utover disse kategoriene, selv om vi differensierer på type bruker (se figur S.1).

Figur S.1: Gjennomsnittlig viktighet (på en skala fra 1 til 5) for ulike typer respondenter og for ulike temaer i en reiselivsmonitor

Datatilfanget og vurderinger av dette

Med utgangspunkt i resultatene fra brukerundersøkelsen med hensyn til viktighet og relevans, og kvalitets- og tilgjengelighetsvurderinger av de enkelte elementene i data-tilfanget, presenteres forslag til indikatorer innen de fem hovedområdene vi har foreslått at monitoren skal dekke (kapittel 4).

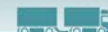
Forslagene er basert på en rangering av tilgjengelige data/statistikker i tre hovedgrupper:

1. Statistikk med høy relevans, god tilgjengelighet og god kvalitet, samt annen statistikk med høy relevans, men med mulige svakheter i kvalitet/reliabilitet og/eller tilgjengelighet.
2. Statistikk med en viss relevans, som vil være aktuell for et utvidet monitoralternativ, og/eller bør vurderes nærmere i det planlagte hovedprosjektet
3. Data/statistikk som scorer lavt på relevans og som i liten grad er blitt kvalitetsmessig vurdert med tanke på monitoren.

Ut fra denne gjennomgangen har vi foreslått i alt 82 indikatorer som skal være med i et basialternativ og 102 indikatorer i et utvidet alternativ. Disse fordeler seg innenfor hvert av de fem hovedområdene som vist i tabellen nedenfor:

Tabell S.1: Antall foreslåtte indikatorer etter hovedområder i basialternativ og utvidet alternativ.

	Basis- alternativet	Utvidet alternativ (inkludert basialt.)
Turismens omfang		
Kommersielle overnattinger	9	9
Annen overnatting	1	3
Reisestrømmer Turistundersøkelsen (utlendinger + nordmenn)	5	5
Reisestrømmer SSB Reiseundersøkelsen (nordmenn)	2	5
Data Avinor (fly), ferger (rederiene), cruise (Kystverket), SVV (veitrafikk)	8	12
Økonomi i Reiselivet		
Turisters forbruk i Norge (hovedsakelig Turistundersøkelsen)	7	8
Produksjon, verdiskaping og lønnsomhet (hovedsakelig SSB)	9	12
Nasjonalregnskap/satellitregnskap, sysselsetting mm	8	9
Markedsinfo: opplevelser og gjestetilfredshet, omdømme, etc.		
Turistatferd og karakteristikk (Turistundersøkelsen)	3	3
Motivasjon (IN Merkevarertracker/Reisebarometer)	11	11
Profiler flyreisende (Avinor)	0	4
Drivkrefter og trender		
Valutakurser, økonomisk statistikk SSB, OECD, Eurostat	6	7
Markedsutsikter (IN Merkevarertracker/Reisebarometer)	1	2
Klima og miljøfaktorer/bærekraft		
Utslippsrelaterte indikatorer	3	3
Holdninger til turisme og bærekraft (innbyggerundersøkelsen)	5	5
Data fra Innovasjon Norges merkeordning for bærekraftige destinasjoner	2	2
Arealbruk fritidsboliger	2	2
Totalt antall indikatorer	82	102

De viktigste kildene består ut fra kravene til kontinuitet, tilgjengelighet, omfang osv. av periodisk registerstatistikk (totalstatistikk) og periodiske utvalgsundersøkelser. Dagens hovedkilder for kunnskap er registerstatistikk (overnattingsstatistikk og økonomisk statistikk) fra Statistisk sentralbyrå og Innovasjon Norges Turistundersøkelsen. Brorparten av de foreslåtte indikatorene kommer fra disse kildene, og disse er da naturlig nok viet mest plass når det gjelder beskrivelse og vurderinger i kapittel 4.

I gjennomgangen har vi også kartlagt mulighetene for å ta inn beregnede størrelser, indekser og prognosemodeller og vurdert det er hensiktsmessig å innta i en reiselivsmonitor. Ved vurderingen har vi vektlagt brukerbehov, pålitelighet i estimatene og ressursbehov. Vi anbefaler at beregnede størrelser, indekser og prognosemodeller inntas i den utvidede versjonen.

Som en del av forprosjektet har vi også kommet med anbefalinger for hvilket format datagrunnlaget til reiselivsmonitoren bør ha, og hvordan dataene bør innhentes. Videre har vi kommet med anbefalinger for datastruktur og databehandlingsmodell til monitoren, som er eksemplifisert gjennom en prototype av reiselivsmonitoren som er laget i tilknytning til prosjektet. Til slutt har vi etablert en brukerflate for reiselivsmonitoren i en nettløsning.

Oppsummert anbefaler vi at det i reiselivsmonitoren innhentes data fra filer som er egnet for direkte uthenting av indikatorer, og at det ikke innhentes informasjon fra filer som krever manuell gjennomgang eller komplekse dataauthentingsprosesser. Så langt det lar seg gjøre anbefaler vi at datagrunnlaget innhentes fra API eller oversendelser fra dataleverandør. Vi anbefaler også at det etableres automatiserte script for bearbeiding av datagrunnlaget. Ettersom det er en rekke ulike geografisk enheter, tidsenheter og nedbrytbarhet blant indikatorene, anbefaler vi at dataene legges inn i en relasjonell databehandlingsmodell.

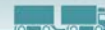
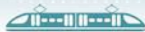
Videre anbefaler vi at nettløsningen legger opp til en brukerflate som bygger på de fem temaområdene som er omtalt over, og at rådatafilene gjøres tilgjengelig for brukergrupper som eventuelt skulle ønske mer omfattende analyser.

Forprosjektet skal avgrense – i to alternativer – omfanget av data som skal inn i monitoren. De to omfangsalternativene settes opp som et basisalternativ med minimumsutvalg av lett tilgjengelig statistikk for å dekke de fem temaområdene, mens man i et utvidet alternativ vurderer hvor langt det er ressursmessig mulig (og ønskelig) å innlemme andre typer data/indekser/avledede størrelser.

Basisversjon

Gjennomgangen av mulige statistikker og datakilder i kapittel 4 viser at det er mer enn nok relevante og kvalitetssikrede kilder til å etablere en reiselivsmonitor. Samtidig viser kartleggingen av brukerbehov (kapittel 3) at dette er noe som svært mange ønsker og mener de vil ha nytte av. Det er imidlertid noen kriterier som vi har vektlagt når vi har vurdert hva en basisversjon bør inneholde.

For det første er det svært viktig at en ikke gaper for høyt. En etablering av en monitor kan gjøres så omfattende en bare vil, og det er fort gjort å ønske seg så mye av både

data og funksjonalitet at prosjektet ikke klarer å etablere et velfungerende system verken for drift eller fra brukersiden.

For det andre skal en også huske på at nytten ikke er proporsjonal med antall ulike statistikker – hvor lett det er å orientere seg i monitoren er også en del av kvaliteten og flere statistikker som nesten beskriver det samme fenomenet kan virke mer forvirrende enn oppklarende for en bruker.

En beskrivelse av basisversjonen av en reiselivsmonitor kan oppsummeres slik:

1. De statistikkene som er beskrevet i kapittel 4. Her er de statistikkene/indikatorerne som vi mener bør med tydelig angitt.
2. Ingen bearbeiding av grunndataene (bør gjelde uansett omfang)
3. Ingen videre sammenstilling til f.eks. indekser eller rater
4. Ingen videre funksjonalitet for analyser, f.eks. verdiskapingsmål, prognoser eller lignende.
5. Gratis tilgjengelighet til alt for alle
6. Driftes av Innovasjon Norge med standardverktøy (slik som Power BI)

I implementeringen bør en etterstrebe bruk av automatiske innhenting av data via API eller ha en fast avtale med dataleverandør for å få data på en bestemt form hver gang, men dette vil selvfølgelig gjelde uansett omfang. Gitt denne utformingen vil selve driften av monitoren være ressurseffektiv og kreve lite ekstra innsats fra Innovasjon Norge. I tillegg er det ikke behov for spesialistkompetanse for driften. Ressursbehovet vil først og fremst være knyttet til etableringen av monitoren.

Utvidet versjon

En utvidet versjon vil naturlig nok vurdere en utvidelse av variablene og dermed datakildene i en monitor. Hvilke statistikker en kan vurdere ved en utvidelse er også indikert i kapittel 4. Det er imidlertid ikke mulig å si akkurat hvilke statistikker en bør ha med siden vi ikke vet hvor stor utvidelsen er tenkt å være.

Ved en utvidelse av monitoren bør en også vurdere om en vil produsere indikatorer og rater (punkt 3 i lista over). Det er imidlertid skal være klar over er at en da innfører en databearbeidingsrutine mellom innhentningen av data og publiseringen av data i monitoren. Denne rutinen er det den som drifter monitoren som må stå for og også oppdatere/utvikle hvis datagrunnlaget endrer seg. Vi mener imidlertid at dette vil gi en merverdi som kan øke interessen og bruken for monitoren, og bør ha høy prioritet når en vurderer en utvidelse.

En utvidelse av monitoren til å også inkludere prognoser og mer avanserte funksjoner, slik som verdiskaping, konsum o.l. vil også gi monitoren merverdi. Imidlertid vil dette også forutsette en databearbeidingsmodul internt i monitoren. I tillegg vil slike beregninger kreve en annen type kompetanse og økt ressursinnsats for vedlikehold og utvikling som gjør driften og vedlikehold sårbar hvis datagrunnlaget av en eller annen grunn endres. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 5.1-5.3. Det bør også legges til at en bruker selv kan ta ut data fra monitoren og gjøre egne beregninger, slik at denne typen utvidelser bør komme lengre ned på prioriteringslisten hvis en vurderer å utvide monitoren.

Siden mer avanserte funksjoner vil kreve en helt annen ressursbruk enn kun en basisversjon hos de som skal drifte monitoren, kan det være aktuelt å se på en finansieringsmodell som «spleiser» på tilrettelegging av disse funksjonene. I praksis vil de som drifter monitoren utføre analyser som brukerne av monitoren ellers ville gjort, og det kan tenkes at større aktører ville vært villige til å gå inn på en ordning der denne tidsbruken ble eksternt finansiert. Imidlertid er også administrasjon av betalingsløsninger o.l. ressurskrevende og ideelt bør hele monitoren ses på som et fellesgode som alle bør ha tilgang til. I det minste bør en eventuell betalingsordning komme som resultat av brukerbehov – den bør være etterspørselsdrevet.

Vurdering og anbefaling

Kartleggingen av statistikkbruk og behov tilsier at en reiselivsmonitor ville vært svært etterspurt og ønsket velkommen fra mange mulige brukere. Et funn er også at tematisk etterspørres det statistikk på alle de fem temaområdene som Innovasjon Norge har definert i sin beskrivelse av oppdraget – det er ikke ett eller noen få områder som peker seg ut som viktigere enn andre. I tillegg viser kartleggingen at det er mer enn nok av tilgjengelige statistikker til å fylle en monitor med kvalitetssikrede og relevante variabler og statistikker.

Konklusjonen av dette prosjektet er derfor at vi anbefaler å etablere en reiselivsmonitor. Brukernes innspill til behov tilsier at en ikke kommer til å oppnå tilstrekkelig merverdi ved å kun etablere en basisversjon. Det er imidlertid fornuftig å starte med en basisversjon, men se dette som første steg i en etablering av en monitor med tilstrekkelig funksjonalitet slik at brukerne opplever nytte. Det er også en basisversjon som er mest overkommelig å få etablert og driftet uten større bruk av ressurser.

Prosjektet anbefaler også at eventuelle utvidelser av monitoren skjer gjennom innmelding av brukerbehov. Anbefalingen er også at reiselivsmonitoren er gratis for alle, uansett utvidelse, selv om vi kan ha forståelse for at en vil vurdere andre løsninger hvis utvidelser krever ressurser som Innovasjon Norge i utgangspunktet ikke har.